

IZ STARIH FOTOGRAFSKIH ALBUMOV

DOLENJSKI MOTIVI IZ MEHOVKE
FOTOGRAFA ERJAVCA

MIRKO KAMBIČ

»Od svojega pokojnega očeta imam še nekaj slik, precej plošč in dve mehovki,« tako mi je odpisal dne 19. aprila 1974 Janko Erjavec, poklicni fotograf v Ivančni gorici, ko sem ga prosil, naj mi napiše nekaj biografskih podatkov o svojem očetu Jožefu Erjavcu, že pozabljenem dolenskem fotografu iz Višnje gore.

Janko mi je posredoval nekaj zgoščenih podatkov, toda osebno se nisva srečala, kajti decembra 1975 je umrl. Njegovi sorodniki so mi dali pozneje na ogled nekaj starih plošč in mi dobrohotno naredili tudi več kontaktnih kopij ter dodali v pogovoru še nekaj zanimivih pojasnil. Tako mi je dala Erjavčeva družina trdno osnovo za ta ilustrirani zapis o fotografu Jožefu Erjavcu (1871—1936).

Sodobna civilizacija zelo hitro spreminja zunanjo podobo naših naselij in pokrajine same. V dolensko pokrajino so začrtali določene

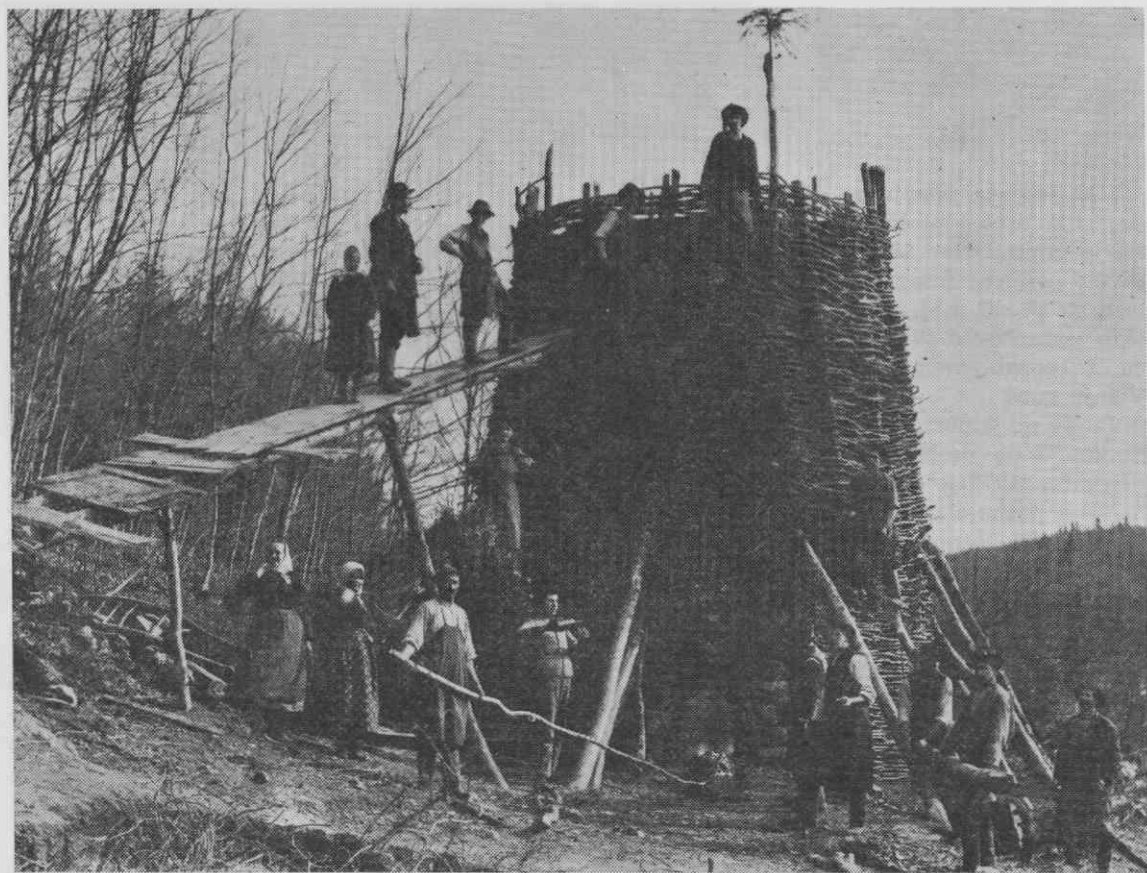
spremembe zlasti naslednji faktorji: železnica do Kočevja in Novega mesta, narodno-osvobodilna vojna, magistralna cesta Ljubljana—Zagreb in sedanja industrializacija ter hitra rast stanovanjskih hiš in javnih zgradb.

Zato je toliko bolj zanimiva podoba naselij in pokrajine iz začetkov tega stoletja, ko so bile hiše krite s slamo, ceste ozke in prašne, in ko so še stale nekatere zgradbe, ki jih je vojna pozneje uničila. To podobo naselij dopolnjujejo fotografije kmečkih ljudi, slikanih na skrbno obdelanih poljih, pri gradnji mostov, ob apnenicah ali pa ob raznih slavnostnih priložnostih, v tipičnih nošah tistega časa.

Fotograf Jožef Erjavec je vse to pridno in s posebno vnemo lovil v svojo mehovko, ki ni bila ravno majhna. Ohranjene plošče so formata 18 × 24 cm in služile so neposrednemu kopiranju na papir, brez povečevalnika.

Jožef Erjavec, Po balo. Mala Dobrava pri Višnji gori. 1902. Plošča 18 × 24 cm — počena. (Zenin Jožef Erjavec sedi na vozu).

Jožef Erjavec, Pri apnenici. Kraj in datum nista znana. Plošča 18 × 24 cm

Pri tem delu so pomagali tudi otroci, Jožef jih je imel kar enajst, deset fantov in eno hčerko. Vinko, rojen 1917, se še sedaj spominja: »Plošče smo kopirali v posebnih okvirih in obračali smo jih proti soncu, zaposleni pa smo bili s tem po dve do tri ure na dan, če je sijalo sonce. Zato smo si večkrat želeli, da bi bil dež.« Tudi mati je izdelovala slike in oče je delal še po starih fotografskih postopkih vse do leta 1934.

Toda ob vseh teh anekdotah je tragično dejstvo, da je večina Erjavčevih plošč uničenih. Po zadnji vojni so jih veliko sprali in steklo uporabili za okna. Ohranjenih je le nekaj desetlin plošč s skupinskimi portreti ter nekaj plošč s pokrajinskimi motivi. Ti negativni so brez datuma in drugih podatkov, ki bi nas zanimali; nekatere originalne škatle za plošče nosijo tehnične podatke izpred prve svetovne vojne in posredno dokazujejo starost slik.

Ohranjeni pokrajinski motivi prikazujejo panoramo pokrajine ob izviru Krke (Videm in sosednje vasi), Ivančno gorico s Stično, Žužemberk, Višnjo goro, Šentrupert, Velike Poljane pri Ortneku in nekaj drugih manjših

naselij. Ohranjena sta dva motiva slovesne otvoritve mostu čez Krko pod Šmihelom pri Žužemberku, delo pri veliki apnenici ter motiv Erjavčeve poroke leta 1902, ko so prevzemali balo pri nevestini hiši.

Plošče, kopirane na sedanji fotografski papir, ne dajo tiste lepote in bogastva tonov, kot ga je dal tedanji papir, delan za kopiranje v sončni svetlobi. Verjetno so Erjavčeve originalne kopije še kje ohranjene in verjetno bi našli s skrbnim poizvedovanjem tudi že izgubljene, neznane motive.

Jožef Erjavec, ki se je rodil leta 1871 v vasi Podsmreka pri Višnji gori, je bil vedoželjen fant. Sprva je bil knjigovez samouk. Okrog leta 1885 se je oglašil v Podsmreki potujoči fotograf Žagar in ostal pri Erjavčevih kar več let. Morda je to isti Dragotin Žagar, ki je potoval tudi po Beli krajini in posnel v Dragatušu družinsko sliko Župančičevih, na kateri je tudi mladi Oton. Atelje je imel v Čabru, pa v Karlovcu in Zagrebu.

Jožef Erjavec se je naučil pri Žagarju fotografskih skrivnosti, pozneje pa je naredil tudi fotografski izpit in dobil leta 1899 obrtni list. Nevesto Ivanko r. Skubic si je našel v

Jožef Erjavec, Vaščani. Kraj in datum nista znana. Plošča 18 × 24 cm

Jožef Erjavec, Žužemberk. Datum ni znan. Plošča 18 × 24 cm

Mali Dobravi pri Višnji gori in leta 1902 so vozili balo, kar dokazuje tudi ohranjena fotografija. Jožefa bi bila skoraj pobrala jetika, toda skrbna žena ga je dobro pozdravila in imela sta kar trinajst otrok. Po letu 1920 se je pričel fotograf Erjavec živo udeleževati kot javni delavec. Postal je župan petih združenih občin (Višnja gora), bil je pa tudi poslanec in načelnik cestnega odbora združene litijske in višnjegorske doline. Sina Janka, rojenega 1903, je uvedel v fotografijo tako uspešno, da je leta 1931 prevzel oče-

tovo obrt. Oče Jožef je umrl leta 1936, Janko pa je vneto slikal Dolenjsko in Dolenjce vse do leta 1973, ko je šel v pokoj, dve leti nato pa je sledil očetu v večnost. Fotografsko tradicijo Erjavčevih nadaljujeta Jankova vdova in nečakinja Natalija.

Ostane nam še prijetna naloga, da iščemo in zbiramo izgubljene in založene dolenjske motive iz Erjavčeve mehovke in sestavljamo zanimiv slikovni mozaik, ki je nastajal dobrih štirideset let, pa se je v naslednjih štiridesetih letih zopet razdrobil in porazgubil.

